

Relationell sociologi och relationsanarki

Henrik Brandén, Sociologi 2, LiU, HT2014

Sammanfattning

Ett svenskt bidrag till utvecklingen av en relationell sociologi kommer från Ahrne (2014). Han för in organisationsteori i den relationella sociologin på ett innovativt sätt och noterar att organisationsstrukturer gör det möjligt för relationer att fungera som aktörer. Ahrne visar också på en ökad organisation av kärleksrelationen under de senaste femtio åren och noterar att den skiljer sig alltmer från vänskapsrelationen. Den så kallade relationsanarkin avviker dock från den trenden eftersom samma relationsform används för både vänskap och kärlek. I detta uppsatsarbete undersöks relationsanarkin och resultatet är att den skiljer sig markant från både vänskaps- och kärleksrelationen. Undersökningen är en sekundäranalys av data insamlad av Moritz (2008), Idevall (2011), Strandell (2011) och Midnattssol (2013). Syftet är att vidareutveckla Ahrnes relationella sociologi och det viktigaste bidraget är insikten om att relationer kan agera både med och utan intention, beroende på vad relationens form har för karaktär.

Inledning

Relationsanarki är en svensk företeelse, lanserad av Andie Nordgren i mitten av 2000-talet. I antologin *Könskrig* skriver hon (Nordgren, 2007):

Jag känner förstås både vänskap och kärlek till människor omkring mig, men jag gör inte olika regler för olika känslor. Att känna kärlek för någon måste inte betyda en viss sorts specialregler i relationen, jämfört med relationer där känslan är till exempel vänskap eller lust att fika. (s. 38)

Tanken är alltså att använda samma relationsform oavsett om innehållet i relationen är vänskap, kärlek eller sexuella känslor. I denna uppsats studeras relationsanarkin, med förhoppningen om att det ska bidra till en fördjupad teoretisk förståelse av relationer i allmänhet.

Bakgrund

Under mitten av 1900-talet utvecklas två parallella spår inom sociologisk teori. Makroteorier som strukturfunktionalism, konfliktteori och neomarxistisk teori fokuserar på hur samhällsliga strukturer förändras och bevaras och mikroteorier som utbytteteori, dramaturgisk teori och etnometodologi handlar om individers agerande i sociala sammanhang. Under 1970-talet väcks intresset av att föra samman dessa två spår. Intresset växer fort och under 1980-talet ses integrationen av makro och mikro som ett av de mest centrala problemen inom amerikansk sociologisk teori. Till de som försöker integrera makro och mikro hör bland andra Ritzer (1979, 1981), Alexander (1982–1983), Coleman (1986, 1990) och Liska (1990).

Även i Europa är intresset för integration stort, men här av struktur och aktör snarare än av makro och mikro. Det finns många likheter mellan litteraturen om makro och mikro och den om struktur och aktör, men det finns också viktiga skillnader. Till exempel så agerar inte alla aktörer på mikronivå eftersom inte bara individer utan även kollektiv som familjer, företag och stater kan vara aktörer. På motsvarande sätt kan det finnas strukturer inte bara på makronivå utan även på mikronivå. Därmed skiljer sig de europeiska ansatserna, som Giddens struktureringsteori (Giddens, 1984), Bourdieus dialektik mellan fält och habitus (Eisenberg, 2007) och Habermas systemkolonialisering av livsvärlden (Habermas, 1987), från de amerikanska.

Efter en period av intensivt teoretiserande svalnar dock intresset något under 1990-talet. Kritikerna menar att det visade sig vara svårt att säga så mycket mer än att makro och mikro respektive struktur och aktör hänger samman. Det var svårt att säga precis hur och vilka konsekvenser det får. Samtidigt börjar sociologin att intressera sig för globaliseringens effekter. Länder knyts samman på nya sätt och det går inte längre att förstå dem som separata samhällen. Det väcker på nytt frågor om den sociologiska teorins grundvalar. Vad är detta samhälle som sociologin studerar?

Den amerikanske sociologen Charles Tilly närmar sig frågan genom att fundera kring olika sociologiska ontologier. Han formulerar dessutom en egen ontologi med hänvisning till Marx, Weber och Simmel. Enligt Tilly är det relationen som bör vara sociologins studieobjekt och han menar att en relationell ontologi inte leder till sådana svårigheter som sociologiska teoretiker brottades med under 1980-talet. Eftersom relationer både formar organisationsstrukturer och påverkar enskilda människors handlingar så kommer en studie av relationer att vara en studie av både strukturer och aktörer på en och samma gång. Enligt Tilly är det dessutom lätt att ta hänsyn till att individens handlande påverkas av både individuella processer och kollektivt skapade strukturer (Tilly, 1998, 2002).

Tilly tillhör ett nätverk av forskare med centrum i New York som på 1990- och 2000-talet använder idéer från social nätverksteori för att försöka förstå kulturell förändring. Hit hör även Mustafa Emirbayer som i sitt *Manifesto for a Relational Sociology* (1997) argumenterar för att ett relationellt perspektiv kan belysa samhällelig dynamik och kontinuitet på ett sätt som strukturella ansatser inte klarar av. Även Harrison White, som brottas med frågan om vad som egentligen binder människor samman (White, 1992; Mische & White, 1998), ingår i detta nätverk. För en mer utförlig presentation av New Yorkskolans något disparata bidrag till en relationell sociologi, se Ann Misches kapitel i *The SAGE Handbook of Social Network Analysis* (Mische, 2011).

Ett svenskt bidrag till utvecklingen av en relationell sociologi kommer från Göran Ahrne (2014). Genom att jämföra vänskaps- och kärleksrelationer illustrerar han att relationer kan vara mer eller mindre organiserade. Ahrne finner att vänskap inte organiseras och att de senaste femtio årens avträdionalisering har lett till en ökad organisering av kärleksrelationer. Därmed för han in organisationsteori i den relationella sociologin på ett sätt som inte tidigare har prövats.

Syfte och frågeställning

Arbetets syfte är att vidareutveckla Ahrnes relationella sociologi. Det görs genom en studie av relationsanarkin, en praktik som utmärks av att dess utövare inte gör någon principiell skillnad på vänskaps- och kärleksrelationer. Relationsanarkin avviker därmed från den samhälleliga trend som Ahrne observerar, där vänskaps- och kärleksrelationer blir alltmer olika. Att applicera Ahrnes relationella sociologi på relationsanarkisters nära relationer är därför både ett test av teoribyggets allmängiltighet och något som har potential att generera ny teoretisk förståelse. Frågeställningen är således: Hur är relationsanarkisters nära relationer utformade?

Teori

Ett gift par, en familj, ett kompisgäng, ett fotbollslag, ett företag och en stat är alla exempel på relationer. De flesta av oss ingår i många relationer. Vi föds in i relationer, växer upp i relationer och söker nya relationer under livets gång. I sociala nätverksteorier illustreras relationer ofta grafiskt som streck mellan individer. Det fungerar bra vid studier av sociala nätverk, men för att förstå relationer i allmänhet behöver ambitionen vara större än så. Då är streck alltför bristfälliga beskrivningar. Det kräver att vi säger något om relationernas egenskaper. Vad har de gemensamt och vad skiljer dem åt?

I detta avsnitt presenteras Ahrnes relationella sociologi. För en mer utförlig genomgång hänvisas till boken *Samhället mellan oss* (Ahrne, 2014).

Relationers form och innehåll

En grundläggande distinktion i Ahrnes relationella sociologi är den mellan relationers form och innehåll. Formen handlar till exempel om hur ofta vi ska ses, i vilka sammanhang vi ska umgås, vad vi ska göra när vi träffas och vad vi ska prata om. Innehållet är istället de känslor, viljor och värderingar som uppstår i en relation och hur relationen påverkar vår hälsa och vårt mående. Alla relationer har både en form och ett innehåll, men det är inte alltid så lätt att reda ut hur de förhåller sig till varandra. Formen ger mer eller mindre utrymme för olika typer av innehåll och innehållet kan få oss att ändra relationens form.

Relationers fem element och elementens grundformer

Med inspiration från organisationsteori formulerar Ahrne fem element som tillsammans utgör en relations form. Om inte alla fem element finns närvarande är det inte en relation utan någon annan typ av interaktion. De fem elementen är:

1. *Tillhörighet* är något slags tecken på eller markering av att de personer som ingår i relationen hör ihop och därmed skiljer sig från de som inte gör det. Det betyder inte att alla som ingår i relationen alltid vet vilka andra som är med. Det räcker att relationen har någon typ av avgränsning gentemot andra relationer.
2. *Förväntningar* är delade uppfattningar om varför man umgås, vad man vill uppnå med relationen och vilka strategier som bör användas för att nå dit.
3. *Initiativ och makt* handlar om vem som tar initiativ och är pådrivande, men också vem som kan ta initiativ och vara pådrivande och om hur de som ingår i relationen är beroende av varandra.
4. *Synlighet* handlar om att få veta om de delade förväntningarna uppfylls. Utan den vetskapen går det inte att avgöra om relationen är värd att bevara. Synlighet uppnås genom olika former av kontroll.
5. *Konsekvenser* handlar om hur uppfyllda och ej uppfyllda förväntningar hanteras. Det kan till exempel handla om belöningar, bestraffningar, varningar och andra typer av återkopplingar.

Det som skiljer olika relationer åt i Ahrnes relationella sociologi är framför allt hur dessa fem element är utformade. Här beskriver Ahrne tre grundformer:

1. *Organiserade element* är beslutade. Avgörande är att någon eller några har fattat beslut och inte i vilken utsträckning besluten efterlevs. Att besluta handlar om att välja och om att planera för framtiden. Det kan vara genomtänkta och rationella beslut eller beslut som styrs av känslor eller intuition. Beslut kan vara precisa och detaljerade, vilket gör att organiserade element kan anpassas till specifika förhållanden. Organiserade element kan lätt förändras genom nya beslut.
2. *Institutionella element* är baserade på förgivettagna och kollektivt delade föreställningar om hur något är och hur vissa handlingar bör utföras. Sådana föreställningar är inlärd och ofta något som personer tar med sig in i en relation. De förändras långsamt och institutionella element är beständiga och välkända för många. De har inte samma precision som organiserade element och är inte heller lika detaljerade.
3. *Nätverkselement* är ofta ganska osynliga, även för de personer som ingår i relationen. Här finns varken några fattade beslut eller förgivettagna föreställningar. Istället skapas nätverkselement genom att de som ingår i relationen imiterar och anpassar sig till varandra, vilket gör nätverkselement smidiga och flexibla.

I praktiken har relationer ofta inslag av alla tre grundformer. Olika element kan ha olika grundformer och ett och samma element kan ha inslag av flera grundformer. Det blir tydligt när Ahrne diskuterar organisationer, nätverk och institutioner.

Organisationer, nätverk och institutioner

Organisationer är relationer vars fem element är åtminstone delvis organiserade. Exempel på organisationer är företag, statliga myndigheter och ideella föreningar. I en organisation markeras tillhörighet genom medlemskap, förväntningar klagörs genom någon typ av regelverk, ansvar och makt fördelas mer eller mindre hierarkiskt, synlighet uppnås genom övervakning och en persons handlingar kan få konsekvenser i form av positiva och negativa sanktioner. Om allt detta har beslut fattats i organisationer.

Samtidigt kan inte allt organiseras och många organisationer undviker att besluta om detaljer. Organisationer kan också förstås som aktörer som ingår i relationer med andra organisationer och som där behöver anpassa sig till institutionella förväntningar. Därmed finns både utrymme och behov

av institutionella inslag i organisationer. Organisationers element är därför ofta delvis organiserade och delvis institutionella. De institutionella inslagen är i praktiken ofta relaterade till status. Tillhörighet kan markeras genom statussymboler, status ger makt och förändrad status kan vara en konsekvens av en persons handlingar. Även normer, som har med förväntningar att göra, är viktiga institutionella inslag i organisationer.

Ett *nätverk* är en relation med nätverkselement. Nätverk uppstår spontant, är flexibla och förändras ständigt när människor kommer till och faller ifrån. Tillhörighet, liksom makt, handlar om att ha eller skaffa sig rätt kontakter, förväntningar skapas bland annat genom vanans makt, synlighet uppnås genom skvaller och konsekvenserna av en persons handlingar kan vara allt från ett gott rykte till utfrysning eller mobbning.

Nätverk kan inte fungera som aktörer. Nätverk gör inga gemensamma uttalanden och det finns ingen som tar ansvar för vad andra personer i nätverket gör. Många nätverk kan istället förstås som parasiter. De uppstår i organisationer och drivs av vad som händer i dessa organisationer. Nätverk kan därtill vara partiellt organiserade. De kan till exempel ha en lista över medlemmar eller ett beslut om vem som är sammankallande. Det är också vanligt med institutionella inslag, som när tillhörighet och status bygger på delade föreställningar om en kollektiv identitet.

En *institution* är inte en relation, utan ett beteendemönster kopplat till föreställningar om hur det sociala livet är och bör ordnas. Däremot kan en institution fungera som en mall för relationer och till exempel föreskriva vilka element som bör och inte bör organiseras. Familj är ett sådant exempel. Familjeinstitutionen föreskriver bland annat att familjerelationens tillhörighet och delar av dess förväntningar ska organiseras emedan frågor om makt och synlighet inte bör organiseras i någon större utsträckning. Familjer är således partiella organisationer.

Vänskaps- och kärleksrelationer

Därmed har Ahrnes relationella sociologi introducerats. För att exemplifiera och som en förberedelse inför analysen presenteras nu den jämförelse som Ahrne gör mellan vänskaps- och kärleksrelationer.

Ahrne börjar med att konstatera att det är svårt att se skillnad på det känslomässiga innehållet i vänskaps- och kärleksrelationer. Han hänvisar till sociologen Thomas Scheff som förstår kärlek och vänskap som uttryck för ett antal olika känslor i olika kombinationer och visar att känslor som finns i kärleksrelationer också finns i vänskapsrelationer och vice versa (Scheff, 2006, 2011). Innehållsmässigt är vänskaps- och kärleksrelationer alltså ganska lika.

När det gäller relationernas form är skillnaden desto större. Vänskapsrelationer har en nätverkskaraktär och kärleksrelationer kan förstås som partiella organisationer. I båda relationerna finns institutionella inslag. Tabell 1 sammanfattar några av de viktigaste dragen.

Tillhörigheten i vänskapsrelationer är flytande och otydlig. Man fattar inga gemensamma beslut om att inleda eller avsluta en vänskap. Förväntningar byggs upp genom att vanor och traditioner etableras. Om planer görs kring att ses sker det vanligtvis från gång till gång. Även reciprocitetsnormen är viktig: Man bör turas om att ta initiativ. Synligheten är begränsad till de gånger man har kontakt, vilket kräver stor tillit. Konsekvensen av ej uppfyllda förväntningar kan vara att den som blir besviken gör sorti.

I kärleksrelationer finns det stora institutionella förväntningar på att relationen utvecklas på vissa sätt. Det handlar till exempel om gemensamt boende, eventuellt giftermål och möjligheten att skaffa barn tillsammans. Här finns mycket att förhandla och besluta om, där det första steget är att enas om huruvida man är ihop eller ej. Tillhörigheten är därför tydlig och binär. Initiativ och makt fördelas både utifrån institutionella förväntningar, till exempel utifrån kön, och utifrån gemensamma förhandlingar och beslut. I kärleksrelationer där man bor tillsammans finns stor synlighet och tilliten behöver därför inte vara så stor. Konsekvensen av ej uppfyllda förväntningar kan vara att krav ställs eller att hot om sorti uttalas i protest.

Tabell 1: Jämförelse mellan vänskaps- och kärleksrelationer. Tabellen är en bearbetning av figur 2 i *Samhället mellan oss* (Ahrne, 2014, s. 183).

Element	Vänskapsrelation	Kärleksrelation
Tillhörighet	Otydlig, flytande	Tydlig, binär
Förväntningar	Vanor, traditioner	Normer, beslut
Initiativ och makt	Reciprocitet	Förhandling
Synlighet	Liten koll, stor tillit	Stor koll, liten tillit
Konsekvenser	Sorti	Krav, protest

Metod

I detta avsnitt diskuteras arbetets metodologiska aspekter.

Vetenskapliga grunder

Utvecklingen av en relationell sociologi går hand i hand med utvecklingen av en relationell ontologi. Charles Tilly var tidigt ute med en ansats som han kal-

lar för *relationell realism* (Tilly, 1998, 2002). I sin ansats sätter han inte bara relationen i centrum, utan antar också att relationer är verkliga och möjliga att observera. I detta arbete anammas Tillys vetenskapliga förhållningssätt, men med ett tillägg: Ahrnes relationella sociologi ses som endast en av flera möjliga beskrivningar av den relationella verkligheten.

Metodologiska utgångspunkter

Bland alla möjliga beskrivningar av den relationella verkligheten föredras i denna uppsats sådana som är falsifierbara. Det kräver att det som beskrivningen beskriver kan observeras, antingen direkt eller i sina konsekvenser. Ahrnes relationella sociologi uppfyller det kravet, vilket möjliggör ett deduktivt arbetssätt. Samtidigt är studiens ambition att generera ny teoretisk förståelse och arbetet är i den meningen även induktivt. Det kan med andra ord förstås som en del av en analytiskt induktiv process. Ahrne har i sin jämförelse mellan vänskaps- och kärleksrelationer undersökt två fall. När relationsanarkisters nära relationer nu sätts i fokus studeras ett tredje. Förhoppningsvis kommer andra att bidra med ytterligare fallstudier framöver. Varje studie kommer då både att testa den relationella sociologin i dess befintliga form, vilket kan leda till revideringar, och ha möjlighet att utvidga och förfinas den.

Empirisk metod

Analysen är baserad på data som andra har samlat in. En fördel med detta arbetssätt är att det inte är så tidskrävande. Det är dessutom ett effektivt användande av redan insamlat material. En sekundäranalys kan leda till nya insikter utan att nya uppgiftslämnare behöver bidra med tid och engagemang. Samtidigt finns det begränsningar med arbetssättet. Data har samlats in med ett annat syfte och innehåller inte nödvändigtvis den information som söks. Det är också etiskt problematiskt att göra en analys utan uppgiftslämnarens tillåtelse. Det problemet hanteras genom att enskilda intervjupersoner inte citeras. Istället fokuseras rapporternas sammanställningar, diskussioner och slutsatser.

Datainsamling

Datakällor hittades genom en systematisk litteratursökning. Sökningar på "relationsanarki" och "relationship anarchy" i Linköpings universitetsbiblioteks sökmotor UniSearch (<http://www.bibl.liu.se>) gav sex träffar (Moritz,

2008; Gellerstedt & Petersson, 2009; Ambjörnsson, 2010; Barker & Langdridge, 2010; Klesse, 2011; Strandell, 2011). UniSearch söker bland böcker, vetenskapliga artiklar, uppsatser och avhandlingar både i bibliotekets egen katalog och i ett hundratal andra databaser.

Sökningar med webbtjänsterna uppsatser.se (<http://www.upsatser.se>) och avhandlingar.se (<http://www.avhandlingar.se>) gav ytterligare två träffar (Idevall, 2011; Midnattssol, 2013). Dessa båda webbtjänster söker i biblioteks-systemet LIBRIS (<http://libris.kb.se>) som täcker alla svenska universitets- och högskolebibliotek, flertalet svenska forskningsbibliotek och ett stort antal folkbibliotek.

En sökning med tjänsten tidningssök.se (<http://www.tidningssok.se>) gav över 1200 träffar. Bland dessa fanns en intervju i Svenska Dagbladet med Andie Nordgren (Wiræus, 2007) där boken *Könskrig* (Nordgren, 2007) nämns. Tidningssök.se söker i ett stort antal svenska dags- och kvällstidningar.

Slutligen visade en genomgång av den funna litteraturens referenslistor att även Smoczynski (2006) och Anapol (2010) berör relationsanarki. Litteraturen refererar också till Andie Nordgrens blogg *Dr. Andie*, där relationsanarki diskuterades under 2005, 2006 och 2007, och där Nordgren publicerade egna texter om relationsanarki. Bloggen finns inte längre kvar i sin ursprungliga form, men har givits ut som en elektronisk publikation (Nordgren, 2012).

Urval

Fyra av de tolv funna publikationerna berör relationsanarki i ganska liten utsträckning: Ambjörnsson (2010, s. 146) nämner relationsanarki i samband med unga queeraktivisters relationsskapande, Anapol (2010, s. 205–207) funderar kring förhållandet mellan polyamori och relationsanarki, Barker & Langdridge (2010, s. 763) tar relationsanarki som ett exempel på anarkistiskt inspirerade relationspraktiker och Klesse (2011, s. 17) kommer in på relationsanarki när han diskuterar intimitet i vänskapsrelationer. Två av publikationerna särskiljer inte relationsanarki från samtyckande icke-monogami i allmänhet (Smoczynski, 2006; Gellerstedt & Petersson, 2009) och har därför inte kunnat användas. Övriga sex alster (Nordgren, 2007; Moritz, 2008; Idevall, 2011; Strandell, 2011; Nordgren, 2012; Midnattssol, 2013) har mer att säga om relationsanarkin och används i arbetet.

Analytisk metod

Eftersom arbetets syfte är att pröva och utveckla Ahrnes relationella sociologi så har materialet lästs med de fem elementen i åtanke. I studentuppsatserna

(Moritz, 2008; Idevall, 2011; Strandell, 2011; Midnattssol, 2013) har samtliga resultat kategoriserats utifrån om de passar in eller ej. Med Nordgrens skrifter (Nordgren, 2007, 2012) har inte samma ambition funnits. De är inte vetenskapliga till sin karaktär och de enda data som hämtats ur dessa är sådana som rör de relationsanarkistiska idéerna.

Resultat

Midnattssol (2013) påpekar att begreppet ”relation” fylls med olika innebörd i olika diskurser: Inom tvåsamhetsdiskurs står begreppet vanligtvis för en parrelation emedan det inom relationsanarkistisk diskurs inkluderar alla relationer som innehåller kärlek, vänskap eller sexuella känslor. I denna uppsats används begreppet på det sätt som Ahrne (2014) gör och det enda som då krävs är interaktion mellan två eller flera personer som genom upprepade möten leder till gemensamma referensramar och delade förväntningar. Samtidigt är den relationsanarkistiska relation som redogörs för i detta avsnitt en sådan relation som relationsanarkister själva tänker på som en relation. Det betyder inte att alla relationsanarkistiska relationer ser likadana ut. Tvärtom är den individuella variationen säkerligen stor.

Tillhörighet

Nordgren (2012) skriver:

Idén med relationsanarki är att använda sättet man fungerar med sina vänner även på dem man är förälskad i. (s. 122)

Tanken är alltså att använda vänskapsrelationens form även för relationer där innehållet är kärlek eller sexuella känslor. En av de fördelar som Nordgren ser med detta är att man då ”blir vald och bortvald i små doser istället för det binära vara ihop/göra slut” (Nordgren, 2012, s. 123). Med en nyfunnen vän menar hon att det vore märkligt att ”efter två veckors umgänge fråga ’är vi kompisar nu?’” (Nordgren, 2012, s. 122) och argumenterar för en otydlig tillhörighet även i relationer med förälskelsekänslor.

Hur ska då nära och kära benämnas när en otydlig tillhörighet är önskvärd? Moritz (2008) undersöker diskussionsämnen på ett relationsanarkistiskt diskussionsforum och förvånas över hur många som brottas med språkliga frågor. Moritz (2008) skriver:

Att säga pojk- eller flickvän, man, fru, sambo eller liknande gör ju [...] att relationen tolkas som något den inte är [...]. Många

vill inte heller ha någon speciell term för människor de ligger med, utan använder konsekvent förnamn om alla människor i sitt liv. Det finns inget koncensus [sic] gällande vilket ord det skulle kunna röra sig om, men "kärleksvän" nämns som ett av de som diskuterats. (s. 23)

Midnattssol (2013) resonerar kring den kreativa formuleringen "att ha ihop det" som är förvillande lik det mer vanliga "att vara ihop". Syftet är antagligen att "antyda för vissa personer att det handlar om en relationsanarkistisk praktik" och samtidigt maskera det "i mer gängse förklaringar av en vanlig relationspraktik, för att [...] slippa ifrågasättande" (Midnattssol, 2013, s. 25–26).

Förväntningar

Relationsanarkister ser också andra fördelar med att överge kärleksrelationens form. Framför allt handlar det om att många av kärleksrelationens normer och institutionella förväntningar upplevs som problematiska. Nordgren (2007) skriver:

Jag hade varit tillsammans med flera snälla och bra killar, jag visste att de ville väl och absolut inte var några skitstövlar. Ändå slutade saker alltid med att jag hela tiden anpassade mig för att bli omtyckt, medan de mest fortsatte sina liv som vanligt förutom att jag ingick i det. Det otäcka var att de många gånger inte ens behövde be mig om anpassning – jag var så duktig på att läsa av situationer och personer att jag hela tiden justerade mitt beteende så att relationen skulle upprätthållas. Bara det faktum att de inte funderade över anpassning själva och att jag gjorde det, ledde till att det var jag som ändrade på mig. Det handlade alltså inte om att killarna var taskiga förtryckare, utan om att en person uppfostrad att anpassa sig i kombination med en som inte är det blir till en relation med ojämn maktbalans. (s. 39)

Här finns alltså en feministisk kritik av kärleksrelationen. Moritz (2008) noterar att relationsanarkister ofta använder feministiska perspektiv som analytiska verktyg. Det gäller inte bara när de diskuterar kärleksrelationer, utan även när de reflekterar över sin egen praktik (Moritz, 2008, s. 23–24). Andra institutionella inslag som upplevs som problematiska har identifierats av Idevall (2011). Hon nämner bland annat "den normativa uppfattningen om sex som organiserande princip" (s. 71) och synen på familjen som en enbart biologisk konstruktion (s. 72). Ytterligare kritik riktar Nordgren mot plikten som drivkraft (Nordgren, 2012):

Du vill ha relationer där ni hela tiden umgås av en framåtsträvande positiv vilja, inte av plikt. Spontanitet handlar alltså inte om att allt ska ske utan eftertanke eller planering, utan om att skapa relationer som inte bygger på plikter och krav. Organiser dina relationer så att de möjliggör spontanitet! (s. 126–127)

Även plikt kan förstås som en institutionell förväntning. Här föreslår Nordgren alltså att planering och organisation ska användas för att minska detta institutionella inslag.

Ytterligare institutionella förväntningarna rör kärleksrelationers långsiktiga utveckling. De handlar både om relationernas innehåll och form. Innehållsmässigt förväntas känslorna utvecklas från förtjusning via förälskelse till kärlek och formen förväntas bli allt mer fast och leda till sådant som gemensamt boende och familjebildning. Även sådana förväntningar pekar Nordgren ut som problematiska och återigen ser hon vänskapsrelationens form som ett bättre alternativ. Hon skriver (Nordgren, 2012):

En bra vän förstår att relationen kan förändras med tiden: växa sig starkare, bli mer distanserad eller byta inriktning. (s. 122)

Utgångspunkten är alltså att relationer förändras med tiden och att det därför inte är rimligt att ha en färdig plan som ska följas till punkt och pricka. De gemensamma förväntningarna behöver kunna revideras.

Sammantaget finner Strandell (2011) att två väletablerade postmoderna metadiskurser spelar en central roll för relationsanarkin. Den första är vad Roseneil (2000) kallar för ”queertendenser”, vilken handlar om att ”lösa upp tidigare strukturer genom att problematisera, medvetengöra och överskrida normaliteter” (Strandell, 2011, s. 15). Den andra är en relaterad diskurs om individens frihet och rätten att själv välja. Det är en diskurs som sätter individens autonomi i centrum, en samhällelig tendens som framför allt Beck & Beck-Gernsheim (2002) har studerat.

Att individuell frihet och normkritik värderas högt innebär förstås inte att relationsanarkin är fri från normer. Tvärtom är just föreställningen att det är viktigt med individuell frihet och normkritik en central relationsanarkistisk norm. Ett annat exempel är den så kallade anarkanormen, som hänger samman med relationsanarkins anarkistiska influenser. Nordgren menar att föreställningen att relationer kan rangordnas och att ”kärlek är ’mer än vänskap’” (Nordgren, 2012, s. 121) är en felaktig beskrivning av den relationella verkligheten. Hon skriver (Nordgren, 2012):

Alla människor är olika. Alltså går det inte att ranka eller mäta vem som står närmast. (s. 123)

Midnattssol (2013, s. 26) finner i sina intervjuer att det visserligen inte ses som problematiskt med starka känslor i en relation, ”men känslorna får inte leda till ett uppvärderande av den relationen över andra relationer”. Midnattssol visar därmed att det finns en anarkanorm i relationsanarkin som relationsanarkister är tvungna att förhålla sig till på något sätt. En av de strategier som Midnattssol urskiljer är att skilja på relationsanarkistisk teori och praktik, där den relationsanarkistiska teorin och dess ideal inte nödvändigtvis är möjliga eller ens önskvärda att efterleva i praktiken.

Sammanfattningsvis så ersätter relationsanarkin många av de institutionella förväntningar som finns i kärleksrelationen med andra institutionella inslag som är relaterade till frihet, anarkism och feminism. Nordgren argumenterar dessutom för planering och organisation som ett sätt att minska de institutionella förväntningarna, men i vilken utsträckning som sådana inslag är en del av den relationsanarkistiska praktiken är oklart.

Initiativ och makt

Ytterligare en norm som Nordgren kritiserar är reciprocitetsnormen. Hon skriver (Nordgren, 2012):

Ge inte för att få. Många ger bekräftelse till sina kärlekspartners med det egentliga målet att de själva ska få bekräftelse tillbaka. Då är det lätt att bli besviken. Ge av dig själv när du känner att du gör det för att göra den andre glad och inte bryr dig om att få tillbaka. Om du känner att du får för lite uppmärksamhet eller bekräftelse är det ingen bra lösning att kräva det eller försöka få det genom att själv bekräfta. (s. 123–124)

Nordgren ser alltså reciprocitet som ett problematiskt inslag i kärleksrelationen och argumenterar för att det istället är relationens innehåll som ska leda till att initiativ tas.

Strandell närmar sig frågan genom att undersöka vilken roll som förhandling spelar i relationsanarkistiska relationer. Slutsatsen är att initiativ och makt inte heller hanteras genom organiserade inslag. Strandell (2011) skriver:

Förhandling i form av explicit köpslående är därför egentligen inte möjlig eller tänkbar i den relationsanarkistiska diskursen. Att sätta upp gränser, regler, struktur för relationen är att begränsa den andras autonomi, vilket går emot den relationsanarkistiska ambitionen. (s. 22)

Explicit köpslående väljs alltså bort eftersom det anses leda till minskad egenmakt. Istället identifierar Strandell en annan strategi för att uppnå riktning i en relation (Strandell, 2011):

Genom diskursen om ärlighet och öppenhet konstrueras följaktligen en miljö där relationsdeltagarnas förväntningar och behov synliggörs. Dessa uttryckta förväntningar och behov sätter sedan en agenda och en riktning på relationen utan att agendan som styr relationen ses som härstammande från något externt, regler eller normer. Relationen kan på så sätt gå i en gemensam riktning trots att motiven för relationen refererar till autonoma individer och total frihet från regler. (s. 21)

Strategin kräver att de som ingår i relationen tar ett gemensamt ansvar, framför allt genom att ärligt och öppet uttrycka sina förväntningar och behov. Det är dock inte det enda sätt som relationsanarki kan praktiseras på. Midnattssol (2013) finner att relationsanarki lika gärna kan förstås som frihet från ansvar som frihet under ansvar. Det är dock oklart i vilken utsträckning som den relationsanarkistiska playern har relationer i den mening som Ahrne (2014) pratar om. Ahrne kräver upprepade möten som leder till gemensamma referensramar och delade förväntningar. Midnattssols resultat tyder på att den relationsanarkistiske playerns interaktioner är mer tillfälliga. Utan kommunikation krockar förväntningarna, vilket leder till upprörda känslor som i praktiken omöjliggör nya möten.

Synlighet

Kommunikation är alltså det som skiljer den ansvarstagande relationsanarkisten från den relationsanarkistiska playern i Midnattssols typologi (Midnattssol, 2013, s. 36). Överlag verkar ändå ärlighet och öppenhet värderas högt. Strandell (2011) skriver:

Liksom flera andra författare [...] uppfattar jag ärlighet och öppenhet som mycket centralt [...] Det är en fråga om en praktiskt aspekt av relationsanarkin. Genomgående konstruerade mina intervjupersoners narrativ öppen kommunikation som en nödvändighet. (s. 19)

Synen på öppen kommunikation som en nödvändighet finns även hos Nordgren. Hon skriver (Nordgren, 2012):

För det mesta som människor gör tillsammans finns det redan en idé om hur det ska gå till – en norm som talar om vad som bör

hända i normalfallet. Om du och människor omkring dig inte pratar om vad ni gör, hur och varför så kommer det också att bli som vanligt. Kommunikation och gemensam handling och förändring är enda sättet att bryta sig loss från normerna. (s. 128)

Bauman (2003) pekar ut avsaknaden av trygghet som en utmaning i sin dystopiska beskrivning av flytande relationer. Någon sådan tendens ser dock inte Strandell i sitt empiriska material. Strandell (2011) skriver:

Med några intervjupersoner diskuterade jag nackdelar med relationsanarkistisk praktik, och några diskuterade jag trygghet med, men ingen tog upp otrygghet som ett speciellt problem. Detta kan delvis bero på att relationsanarkister [...] tenderar att se monogam tvåsamhet som otrygg [...] samtidigt som ärlighet och öppenhet används för att undvika vad som uppfattas som otrygghet i monogamin, exempelvis oärligt uppsåt. (s. 24)

Genom ärlighet och öppenhet ökas alltså synligheten kring vad som händer, både när man umgås och när man inte gör det. Den strategin verkar sammanfattningsvis fylla minst tre olika funktioner: Det är ett normkritiskt förhållningssätt, det är ett sätt att skapa en riktning i en relation och det är en strategi som används för att undvika otrygghet.

Konsekvenser

När förväntningarna i en kärleksrelation inte infrias kan konsekvensen bli att krav ställs. Nordgren tycker inte att det är respektfullt. Hon skriver (Nordgren, 2012):

Dina känslor för andra eller er historia tillsammans ger dig inte rätt att ställa krav. [...] Kravlöshet är enda sättet att vara säker på att alla i en relation är där av fri vilja. Det är inte ”riktig kärlek” för att man anpassar sig till varandra enligt någon mall. (s. 125–126)

Strandell visar att krav också undviks i praktiken. Han skriver (Strandell, 2011):

Relationen kan styras utan att någon ställer explicita krav som inkränktar på individens frihet. Istället för att konstruera krav på relationen konstrueras förväntningar, förväntningar som synliggörs mycket tydligt och lämnas öppna att följa eller avfärda. (s. 21)

Relationer styrs således genom ett växelspel mellan de som ingår i relationen där förväntningar uttrycks och antingen accepteras som gemensamma eller avfärdas som något som inte kan accepteras. Den som upplever att en gemensam förväntning inte har infriats förväntas uttrycka det öppet och ärligt. Om det visar sig att förväntningen inte längre är delad blir resultatet att relationen får en delvis ny inriktning. De gemensamma förväntningarna är således flytande. De anpassas efter behov.

Här finns likheter med vänskapsrelationen. Ahrne (2014) beskriver till exempel hur en gradvis nedtrappning kan vara ett sätt att hantera att något inte känns bra i en vänskapsrelation. Det är möjligt just för att även vänskapsrelationens delade förväntningar är flytande. Nedtrappningen sker dock vanligtvis utan att någon pratar om den. På det viset skiljer sig vänskapsrelationer från relationsanarkistiska relationer.

Sammanfattning av resultaten

Här följer nu en sammanfattning av den relationsanarkistiska relationens fem element. De viktigaste dragen återfinns i tabell 2 och 3, där relationsanarki jämförs med vänskaps- respektive kärleksrelationer.

Tillhörigheten i relationsanarkistiska relationer är otydlig. Man fattar inga gemensamma beslut om att inleda eller avsluta en relation. Inte heller fattas några beslut om relationens innehåll och utgångspunkten är att relationer förändras med tiden.

De delade förväntningarna är delvis institutionella och då relaterade till sådant som autonomi, anarkism och feminism. Dessutom förväntas de som ingår i en relationsanarkistisk relation ärligt och öppet berätta om sina förväntningar och behov. Enskilda personers förväntningar är delade om det råder samtycke. Det försiggår inget explicit köpsläende om relationens inriktning.

Alla förväntas att på eget initiativ synliggöra sina förväntningar och behov. Det är därmed enskilda personers initiativ som styr relationen, men bara då samtycke råder. Autonomi och egenmakt eftersträvas.

Ärlighet och öppenhet leder till stor synlighet, en strategi som bland annat används för att undvika otrygghet, men också för att synliggöra ej infriade förväntningar. Om samtycke råder kring sådana förväntningar strävar man efter att uppfylla dem. Annars får relationen en delvis ny inriktning. Midnattssol (2013) noterar dock att relationsanarki lika gärna kan förstås som frihet från ansvar som frihet under ansvar och den relationsanarkistiska playern är inte lika ärlig och öppen.

Tabell 2: Jämförelse mellan relationsanarki och vänskapsrelationer.

Element	Relationsanarki	Vänskapsrelation
Tillhörighet	Otydlig	Otydlig, flytande
Förväntningar	Normer, samtycke, flytande	Vanor, traditioner
Initiativ och makt	Delat ansvar, egenmakt	Reciprocitet
Synlighet	Stor koll, trygghet	Liten koll, stor tillit
Konsekvenser	Synliggörande, förändring	Sorti

Tabell 3: Jämförelse mellan relationsanarki och kärleksrelationer.

Element	Relationsanarki	Kärleksrelation
Tillhörighet	Otydlig	Tydlig, binär
Förväntningar	Normer, samtycke, flytande	Normer, beslut
Initiativ och makt	Delat ansvar, egenmakt	Förhandling
Synlighet	Stor koll, trygghet	Stor koll, liten tillit
Konsekvenser	Synliggörande, förändring	Krav, protest

Diskussion

Uppsatsen avrundas nu med en diskussion. Först diskuteras studiens resultat, teori och metod. Därefter följer slutsatser, teoretiska bidrag och förslag på fortsatt forskning.

Resultatdiskussion

Tabell 2 visar på många skillnader mellan relationsanarki och vänskapsrelationer, trots den uttalade ambitionen om att använda vänskapsrelationen som förebild. Överensstämmelse finns egentligen bara när det gäller relationernas otydliga tillhörighet. I övrigt är formerna olika.

Den relationsanarkistiska relationens form skiljer sig också från kärleksrelationens, se tabell 3. En likhet är dock att institutionella inslag verkar ha stor betydelse för de gemensamma förväntningarna, något som framför allt Midnattssol (2013) lyfter fram i sin studie. En annan hänger samman med hur relationer styrs:

Kärleksrelationer och familjer styrs på ett sätt som Ahrne (2014) beskriver genom att jämföra med adhockratier. Adhockratin är på sätt och vis byråkratins raka motsats eftersom den saknar tydliga regler. Samordning bygger istället på så kallad ömsesidig anpassning (Mintzberg, 1993). Ahrne (2014) skriver:

Beskrivningen av en ”adocracy” tycks stämma in ganska bra

på hur beslutsfattande går till i många familjer i dag. Man pratar mycket både hemma och i telefon eller skickar sms om allt mellan himmel och jord; vem som ska handla, vem som ska gå på föräldramöte och vem som ska laga mat. [...] Ömsesidig anpassning är långtifrån någon reciprocitet. Det handlar inte om tjänster och gentjänster utan om en samordning som ofta måste ordnas omedelbart. (s. 173)

Familjemedlemmar anser vanligtvis inte att de förhandlar när de anpassar sig till varandra på det här viset. Man sätter sig ju inte ner och diskuterar igenom villkoren för relationens utseende. Denna lite snäva syn på vad en förhandling är är säkert en förklaring till att inte heller relationsanarkister anser att de förhandlar. En annan är den samtyckesprincip som tillämpas inom relationsanarkin. Det försiggår inget köpsläende eller kompromissande. Istället accepteras bara sådant som alla inblandade känner sig bekväma med och är redo att ställa upp på.

I den mån detta kan förstås som ett beslutsfattande så handlar det alltså om beslut som baseras på samtycke, vilket inte ska förväxlas med konsensus. De som ingår i relationen behöver inte vara överens om att den valda vägen är rätt och riktigt. Det räcker med att ingen har någon invändning och att alla kan leva med beslutet. Även om beslutsprocesserna i relationsanarkistiska relationer och kärleksrelationer påminner om varandra så finns det således en viktig skillnad. Om familjer fattar beslut på adhocratiskt vis så verkar relationsanarkister fatta beslut på sociokratisk sätt. De sociokratiska idéerna kan spåras till tidiga sociologer som Comte (1875) och Ward (1892, 1897), men utvecklades framför allt av den holländske ingenjören Gerard Endenburg under 1960- och 1970-talen. En grundläggande sociokratisk princip är just att beslut fattas när det inte finns några invändningar och när det finns ett informerat samtycke (Endenburg, 1998).

Sociokrati är inte det enda organisationsteoretiska begrepp som kan appliceras på relationsanarkin. Till exempel kan strävan efter autonomi ses som en strävan efter en platt organisation och att inte ställa krav som ett sätt att undvika "greedy organizations". I platta organisationer strävar man efter att alla ska ha samma inflytande (Worthy, 1950) och "greedy organizations" kräver och begär mycket av sina medlemmar (Coser, 1967). Det finns också likheter mellan de relationsanarkistiska idéerna och den så kallade sociotekniska skolan (Trist & Bamforth, 1951; Drucker, 1954), framför allt genom att autonomi används för att skapa lust och motivation.

Samtidigt är flera av den relationsanarkistiska relationens element organiserade och det är inte självklart att den relationsanarkistiska relationen kan förstås ens som en partiell organisation. Det enda inslag som möjligen

kan räknas som organiserat är när relationen styrs genom en sociokratisk beslutsprocess. Därmed verkar Ahrne (2014) förhastad sig när han skriver:

[...] när det gäller kärlek verkar det finnas en form som inte fungerar: nätverk. Det tycks inte som att kärleksrelationer i någon större utsträckning utformas som nätverk. Kärlek bygger inte på reciprocitet. Även om man har flera kärleksrelationer samtidigt är varje relation beslutad och åtminstone partiellt organiserad. (s. 186)

Med sin låga grad av organisation och flexibla och föränderliga form har den relationsanarkistiska relationen en tydlig nätverkskaraktär. Det skulle förstås kunna vara så att det i praktiken inte uppstår någon kärlek i relationsanarkistiska relationer, men det finns inget i resultaten som tyder på det. Resultaten tyder snarare på att det går att bygga kärlek på ett minimum av organisation.

Den relationsanarkistiska relationen kan alltså inte förstås som en organisation och knappt ens som en partiell organisation. Men bristen på organisationsstruktur innebär inte att relationen saknar struktur helt och hållet. Relationen har fortfarande en form och denna form är en struktur. Det verkar dock som att institutionella inslag och nätverksinslag spelar större roll för relationens form än vad de organiserade inslagen gör.

Teoretisk diskussion

Den sociokratiska beslutsprocessen ger den relationsanarkistiska relationen en riktning, men inte nödvändigtvis en enighet kring vad syftet är med denna riktning. Riktningen väljs inte för att uppnå något, utan för att den accepteras. Den relationsanarkistiska relationen är därmed inte någon aktör. Det finns åtminstone inte någon intention bakom dess agerande. Det skulle kräva att beslut fattades i konsensus eller att makten i relationen var så ojämnt fördelad att någon eller några hade möjlighet att styra relationen efter egen vilja. Med tydligt feministiska ambitioner och en stark strävan efter autonomi finns det antagligen inte några sådana ojämnliska maktförhållanden i relationsanarkistiska relationer.

För att förstå en relations agerande räcker det således inte att veta vad det är i relationen som fattas beslut om. Man behöver också veta hur besluten fattas. Här spelar troligen även andra processer en viktig roll, som hur människors kommunicerar, agerar och lär sig. Hur passar då sådana processer in i Ahrnes relationella sociologi? Ahrne (2014) skriver:

Om vi tänker på sådant som människor gör tillsammans: arbetar, leker, älskar, hjälper varandra, lär sig saker eller diskuterar så

kan det ske på väldigt olika sätt och i olika former. Formerna för arbete varierar liksom former för lek och kärlek. Och formerna påverkar innehållet, våra känslor, vår lust, vår motivation, vår hälsa och våra värderingar. Det finns ett samband mellan hur något sker (i vilka former) och vad som sker (innehållet). (s. 25)

Ahrne förklarar här skillnaden mellan form och innehåll genom att prata om processer. Även processer har således former och innehåll och liknar därför relationer. Samtidigt betonar Ahrne att relationer har en trögare form än vad processer har. De är inte lika lätta att förändra. En ”relation förändras över tid och utvecklas, men [trögheten gör att] det är ändå samma relation” (Ahrne, 2014, s. 201). En relation är således något annat än en process och en relationell sociologi kan därför inte reduceras till enbart en studie av processer, något som Ahrne kritiserar bland andra Elias (1978) och Emirbayer (1997) för att göra.

Därmed lämnar Ahrne processerna därhän. Men hur människor kommunicerar, kommer överens, agerar och lär sig i relationer är lika fundamentalt som relationernas form och innehåll. Sådana processer bidrar till att skapa, forma, styra och förändra relationernas form och innehåll, samtidigt som relationernas form och innehåll skapar olika förutsättningar för olika typer av processer. Det finns således en växelverkan mellan en relations form och innehåll och formerna på och innehållet i de processer som pågår i relationen. En relationell sociologi behöver således inkludera även processer.

Detta förbiseende förtar dock inte det faktum att Ahrne bidrar med något viktigt när han för in organisation i den relationella sociologin. Den relationella sociologin har sin rötter i teorier för sociala nätverk, som är en viss typ av relationer. De uppstår utan några uttalade överenskommelser, de hålls samman av reciprocitet, tillit och socialt kapital och de är flexibla och föränderliga (Podolny & Page, 1998; Borgatti & Foster, 2003; Thompson, 2003; Burt, 2005). Utan regelrätt förhandling och uttalade beslut spelar de institutionella inslagen stor roll och sociala nätverksteorier fokuserar också på kulturella aspekter av relationer. Men många andra typer av relationer, inte minst organisationer, formas också av de beslut som fattas. Ahrne (2014) skriver:

För att utveckla en relationell realism och kunna förstå samhället som relationer, är det nödvändigt att också se till organisationer och inte bara till nätverk eller institutioner. (s. 223)

Metoddiskussion

Att enbart använda sekundärdata är problematiskt. Data har samlats in med ett annat syfte och utifrån andra vetenskapliga grunder. Den mest uppenbara krocken finns mellan den relationella sociologins realism och den socialkonstruktionism som är utgångspunkt för diskursanalyser. Samtidigt har det gått att hitta mycket relevant information i materialet. Från ett strikt socialkonstruktionistiskt synsätt finns inget annat än sociala konstruktioner, men utifrån en realism verkar det som att den relationella verkligheten lyser igenom.

I de allra flesta fall passade data in med lätthet i Ahrnes relationella sociologi, men några gånger verkade data passa in i flera olika element på en och samma gång. Ett sådant exempel är det sociokratiska beslutsfattandet, som på olika sätt är relaterat till alla fem element. Det problemet verkar dock lösa sig om beslutsfattande och andra processer ses som något som är skilt från en relationsform och istället växelverkande med dess element.

Materialet visade sig vara omfattande och det finns aspekter av relationsanarkin som har valts bort. Det har dock inte funnits någon genomtänkt strategi för denna gallring och i praktiken var det mest en slump att vissa aspekter av relationsanarkin kom med och att andra föll bort. En mer genomtänkt strategi hade gjort arbetet lättare att replikera. Å andra sidan är arbetet delvis explorativt och det är svårt att på förhand säga vad som är intressant att ta med. En mer genomtänkt gallringsstrategi hade alltså inte nödvändigtvis gett ett intressantare resultat.

Slutsatser

Den relationsanarkistiska relationen är uformad så

- att tillhörigheten är otydlig,
- att de gemensamma förväntningarna är delvis relaterade till autonomi, anarkism och feminism och delvis ett resultat av informerat samtycke,
- att alla tar initiativ till att synliggöra sina förväntningar och behov och att egenmakten är stor,
- att ärlighet och öppenhet leder till stor synlighet, samt
- att konsekvensen av ej uppfyllda förväntningar blir att de synliggörs, vilket i sin tur kan leda till att relationen delvis byter inriktning.

Den relationsanarkistiska relationen skiljer sig markant från både vänskaps- och kärleksrelationen. Samtidigt är den liksom vänskapsrelationen en nätverksrelation.

Teoretiska bidrag

Det viktigaste teoretiska bidraget i detta arbete är att relationer kan agera både med och utan intention och att graden av intentionalitet beror på hur beslut fattas i relationen. Med en sociokratisk beslutsprocess behöver relationens riktning inte överensstämma med någon av relationsdeltagarnas intentioner. I så fall är inte heller relationens agerande intentionellt. När konsensusbeslut, majoritetsbeslut eller en hierarkisk beslutsordning tillämpas är det troligare att det finns en intention bakom relationens handlingar. En möjlig alternativ definition av organiserade element är därmed att de är sådana element som bidrar till att relationen kan agera enligt en intention.

Det verkar således vara viktigt att skilja på å ena sidan processer, som hur människor kommunicerar, fattar beslut, agerar och lär sig i relationer, och å andra sidan relationers form och innehåll. Processer bidrar till att skapa, styra, bevara och förändra relationers form och innehåll, samtidigt som relationers form och innehåll skapar olika förutsättningar för olika typer av processer. Processer behöver således inkluderas i en relationell sociologi, men som något eget med egna former och innehåll, snarare än en del av relationers former.

Förslag på fortsatt forskning

Det finns många områden med utrymme för fortsatt forskning. Relationsanarkin är näst intill obeforskad och det verkar som att studier av relationsanarki inte bara leder till kunskap om relationsformen i sig utan även om andra relationer. Kunskap om relationsanarki ger något att jämföra med, vilket betyder de mer väletablerade institutionerna. Att studera relationsanarki verkar således synnerligen fruktsamt.

Ett område som vore särskilt intressant att titta mer på är fördelningen av makt i relationsanarkistiska relationer. I relationsanarkin finns en tydlig strävan bort från regler, förväntningar, krav och andra begränsningar av egenmakten. Samtidigt söker sig människor till relationer delvis för att det där finns resurser som de eftersträvar eller behöver, vilket oundvikligen skapar beroende- och maktförhållanden mellan människor. Hur ser dessa förhållanden ut i relationsanarkistiska relationer? Leder de till ojämlikheter? Frågan är särskilt intressant eftersom det vanligtvis inte finns några överenskommelser om exklusivitet i relationsanarkistiska relationer. Den som saknar

något i en relation kan åtminstone i princip söka det i någon annan relation istället. I praktiken kan det dock kräva både tid och energi att söka sig till kompletterande relationer och kanske väljer personer ändå att acceptera ojämlika maktförhållanden? Teoretisk vore det intressant att relatera en sådan studie till kritisk organisationsteori (Cyert & March, 1963; Ferris m. fl., 2007) och transaktionskostnadsteori (Williamson, 1979).

En annan aspekt är genusperspektivet. Midnattssol (2013) noterar att relationsanarki kan förstås både som frihet från ansvar och frihet under ansvar. Dessa två förhållningssätt kan antagligen spåras tillbaka till industriella revolutionens tid. När bondesamhällets storfamiljer splittrades och ersattes av kärnfamiljer så ledde det till en ny arbetsdelning mellan könen, vilket i sin tur förstärkte redan befintliga föreställningar om att män och kvinnor är i grunden olika. Det visade sig bland annat på känslornas område. Kvinnor fick större ansvar för det känslomässiga innehållet i relationer med sin man, sina barn och andra kvinnor. Mäns känslomässiga engagemang avtog istället och i vänskapsrelationer mellan män ersattes närhet med mindre intima umgängesformer. Giddens (1995) är en av flera som har beskrivit denna utveckling. Är dessa mönster könskodade även inom relationsanarkin? Skapar de i så fall ojämlikheter mellan män och kvinnor, trots en tydlig feministisk strävan?

Ytterligare ett intressant område är den relationsanarkistiska relationens innehåll, som nästan inte alls har berörts i denna studie. Giddens (1995) har påpekat att möjligheten att misslyckas är en karaktäriserande egenskap hos den romantiska kärleken. När resonemangsäktenskapen ersattes av kärleksäktenskap på 1800-talet blev giftermålet en fråga om livsplanering. Den romantiska kärleken blev, precis som romanen, en berättelse om en enskild persons liv. Det är visserligen en berättelse om lycka, men samtidigt en möjlighet att misslyckas om valet av partner inte görs på rätt sätt. Den relationsanarkistiska kärleken verkar inte kunna misslyckas på samma sätt eftersom relationens form är flytande och föränderlig. Vad får det för konsekvenser för den relationsanarkistiska kärleken?

Egelstig & Gustafsson (2012) har visat att polyamorösa relationer kan innehålla en känsla som i polyamorösa kretsar fått namnet medglädje. Det är en glädje över att en partner har det bra tillsammans med någon av partners andra partners. Den polyamorösa relationsformen ger alltså utrymme för känslor som det inte finns plats för i den traditionella kärleksrelationen. Vilka särskilda känslor ger den relationsanarkistiska relationen utrymme för?

Även andra frågor som rör innehåll i den relationsanarkistiska relationen vore intressanta att studera. Leder autonomi till större lust och motivation? Strandell (2011) finner inga tecken på bristande trygghet när han studerar osäkerhet och risk i relationsanarkistiska relationer. Finns det också tillit?

Mer allmänt vore det intressant att undersöka hur den relationsanarkistiska relationsformen påverkar människors mående.

För att förstå relationers dynamiska egenskaper behöver de processer som pågår i relationer studeras. En sådan process är beslutsfattande. Med stöd från Strandell (2011) har den sociokratiska beslutsprocessen diskuterats i denna uppsats. Ahrne (2014) diskuterar å andra sidan den adhocratiska beslutsprocessen. Hur är dessa båda processer relaterade till varandra? Finns det andra sätt att fatta beslut på i intima relationer och hur påverkar de relationernas form och riktning? Sådana studier kan med fördel relateras till den så kallade beslutsskolan (March, 1994) inom organisationsteori.

Ytterligare en dynamisk aspekt av relationer är hur lärande och kunskapsproduktion bidrar till att dess form skapas, bevaras och förändras. Grundläggande processer är då internalisering och institutionalisering. Är det relevant att tala om lärande relationer på samma sätt som man talar om lärande organisationer (Argyris, 1977; Fiol & Lyles, 1985; Levitt & March, 1988; Senge, 1990; Huber, 1991; Garvin, 1993)?

Överlag kan det vara värt att fundera på vilka organisationsteoretiska begrepp som kan generaliseras till en teori om relationer i allmänhet. Är det till exempel relevant att prata om platta, giriga, adhocratiska och sociokratiska relationer?

När Ahrne för in organisationsteori i den relationella sociologin skapar han sammanfattningsvis en plattform för många olika typer av studier. Här finns utrymme för klassiskt sociologiska frågor, som relationen mellan struktur och aktör, men också frågor om känslor, motivation, hälsa, lärande och andra ämnen som också andra vetenskapliga discipliner intresserar sig för. Det verkar med andra ord finnas goda förutsättningar för att utveckla en teoretisk förståelse för de relationer som utgör samhället mellan oss.

Referenser

- Ahrne, G. (2014). *Samhället mellan oss: Om vänskap, kärlek, relationer och organisationer*. Stockholm: Liber.
- Alexander, J. C. (1982–1983). *Theoretical Logic in Sociology*. Berkley: University of California Press.
- Ambjörnsson, F. (2010). En säker plats: Alternativa familjer, relationsanarki och flersamhet bland unga queeraktivister. I A. Banér (red.), *Barnets familjer ur barnkulturella perspektiv* (s. 141–159). Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet.

- Anapol, D. (2010). *Polyamory in the 21st Century: Love and Intimacy with Multiple Partners*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Argyris, C. (1977). Double Loop Learning in Organizations. *Harvard Business Review*, 55, 115–125.
- Barker, M. & Langdrige, D. (2010). Whatever happened to non-monogamies? Critical reflections on recent research and theory. *Sexualities*, 13(6), 748–772.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid love: On the frailty of human bonds*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Borgatti, S. P. & Foster, P. C. (2003). The Network Paradigm in Organizational Research: A Review and Typology. *Journal of Management*, 29(6), 991–1013.
- Burt, R. S. (2005). *Brokerage and Closure. An Introduction to Social Capital*. Oxford: Oxford University Press.
- Coleman, J. S. (1986). Social Theory, Social Research, and a Theory of Action. *American Journal of Sociology*, 91, 1309–1335.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.
- Comte, A. (1875). *System of Positive Polity* (vol. 1). New York: Burt Franklin. (Originalarbete publicerat 1851)
- Coser, L. (1967). 'Greedy Organizations'. *Archives Européennes de Sociologie*, 7, 196–215.
- Cyert, R. M. & March, J. M. (1963). *A Behavioral Theory of the Firm*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Drucker, P. F. (1954). *The Practice of Management*. New York: Harper & Row.
- Egelstig, L. & Gustafsson, D. (2012). *Polyamori - en utmanande kärleks-historia* (Examensarbete i psykologi). Lund: Institutionen för psykologi, Lunds universitet.

- Eisenberg, A. F. (2007). Habitus/Field. I G. Ritzer (red.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* (s. 2045–2046). Oxford: Blackwell.
- Elias, N. (1978). *What is Sociology?* London: Hutchinson & Co.
- Emirbayer, M. (1997). Manifesto for a Relational Sociology. *American Journal of Sociology*, 103(2), 281–317.
- Endenburg, G. (1998). *Sociocracy as Social Design*. Delft: Eburon.
- Ferris, G. R., Treadway, D. C., Perrewé, P. L., Brouer, R. L., Douglas, C. & Lux, S. (2007). Political Skills in Organizations. *Journal of Management*, 33, 290–320.
- Fiol, C. M. & Lyles, M. A. (1985). Organizational Learning. *Academy of Management Review*, 10, 803–813.
- Garvin, D. (1993). Building a Learning Organization. *Harvard Business Review*, 71, 78–91.
- Gellerstedt, Y. & Petersson, L. (2009). *Kärlekens konstruktion - En intervjustudie om att leva polyamoröst, relationsanarkistiskt eller icke-monogamt i ett samhälle med monogami som norm* (C-uppsats). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Giddens, A. (1995). *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa. (Originalarbete publicerat 1992)
- Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action* (vol. 2). Boston: Beacon Press.
- Huber, G. (1991). Organizational Learning: The Contributing Processes and the Literature. *Organizations Science*, 2, 88–115.
- Idevall, K. H. (2011). *Konstruktion av queer: Interdiskursivitet och pendlande positionering i samtal om kön, sexualitet och relationer* (Magisteruppsats). Stockholm: Södertörns högskola, Institutionen för kommunikation, medier och IT.
- Klesse, C. (2011). Notions of love in polyamory – Elements in a discourse of multiple loving. *Laboratorium: Russian Review of Social Research*, 3(2), 4–25.

- Levitt, B. & March, J. G. (1988). Organizational Learning. *American Review of Sociology*, 14, 319–340.
- Liska, A. E. (1990). The Significance of Aggregate Dependent Variables and Contextual Independent Variables for Linking Macro and Micro Theories. *Social Psychology Quarterly*, 53, 292–301.
- March, J. (1994). *A Primer on Decision Making*. New York: Free Press.
- Midnattssol, I. (2013). *Ett relationsanarkistiskt ställningstagande - En undersökning av subjektspositionering inom relationsanarki* (Kandidatuppsats). Umeå: Umeå universitet, Umeå centrum för genusstudier.
- Mintzberg, H. (1993). *Structure in Fives. Designing Effective Organizations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice–Hall.
- Mische, A. (2011). Relational Sociology, Culture and Agency. I J. Scott & P. J. Carrington (red.), *The SAGE Handbook of Social Network Analysis* (s. 80–97). London: Sage.
- Mische, A. & White, H. (1998). Between Conversation and Situation: Public Switching Dynamics across Network Domains. *Social Research*, 65(3), 695–724.
- Moritz, L. (2008). *Intimitetens Omvandling och Relationsanarkistiska Strategier: En kritisk läsning av Anthony Giddens Intimitetens Omvandling* (Kandidatuppsats). Lund: Lunds universitet, Sociologiska institutionen.
- Nordgren, A. (2007). Relationsanarki. I E. Alvemark & T. Leffler (red.), *Könskrig: Hur vi delas upp och hur vi hör ihop* (s. 35–43). Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Nordgren, A. (2012). *Fråga Dr. Andie*. Leanpub. (Hämtad från <http://leanpub.com/relationsanarki-fragadrandie>)
- Podolny, J. M. & Page, K. L. (1998). Network Forms of Organization. *Annual Review of Sociology*, 24, 57–76.
- Ritzer, G. (1979). Toward an Integrated Sociological Paradigm. I W. Snizek, E. R. Fuhrman & M. K. Miller (red.), *Contemporary Issues in Theory and Research* (s. 25–46). Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Ritzer, G. (1981). *Toward an Integrated Sociological Paradigm: The Search for an Exemplar and an Image of the Subject Matter*. Boston: Allyn and Bacon.

- Roseneil, S. (2000). Queer Frameworks and Queer Tendencies: Toward an Understanding of Postmodern Transformations of Sexuality. *Sociological Research Online*, 5(3). Hämtad från <http://www.socresonline.org.uk/5/3/roseneil.html>.
- Scheff, T. (2006). *Goffman Unbound. A New Paradigm for Social Science*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Scheff, T. (2011). *What's Love Got to Do with It? Emotions and Relationships in Pop Songs*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Senge, P. (1990). *Den femte disiplin. Kunsten å skape den lærende organisasjon*. Oslo: Hjemmets Bokforlag.
- Smoczynski, E. (2006). *Poly - bejakandet av samtidiga begär och samtidig förälskelse. En genusvetenskaplig intervjustudie om att (vilja) ha flera kärleksfulla relationer samtidigt* (Kandidatuppsats). Stockholm: Södertörns högskola, Institutionen för genus, kultur och historia.
- Strandell, J. (2011). *Det fria subjektets diskurs: En analys av de diskurser som möjliggör relationsanarkins diskurs och praktik* (Kandidatuppsats). Lund: Lunds universitet, Sociologiska institutionen.
- Thompson, G. F. (2003). *Between Hierarchies and Markets. The Logic and Limits of Network Forms of Organization*. Oxford: Oxford University Press.
- Tilly, C. (1998). *Durable Inequality*. Berkley: University of California Press.
- Tilly, C. (2002). *Stories, Identities, and Political Change*. New York: Rowman & Littlefield Publishers.
- Trist, E. L. & Bamforth, K. W. (1951). Some Social and Psychological Consequences of the Longwall Method of Coal-getting. *Human Relations*, 4(1), 3–38.
- Ward, L. F. (1892). *The psychic factors of civilization*. Boston, MA: Ginn & Company.
- Ward, L. F. (1897). *Dynamic Sociology*. New York: Appleton & Co.
- White, H. (1992). *Identity and Control. A Structural Theory of Social Action*. Princeton: Princeton University Press.

- Williamson, O. E. (1979). Transaction Cost Economics: The Governance of Contractual Relations. *Journal of Law and Economics*, 22, 233–261.
- Wiræus, J. (2007, 12 november). ”Jag fungerar inte i monogama relationer”. *Svenska Dagbladet*. Hämtad från http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/sex-och-relationer/jag-fungerar-inte-i-monogama-relationer_584319.svd.
- Worthy, J. C. (1950). Organizational structure and employee morale. *American Sociological Review*, 15, 169–179.